

РОЗДІЛ I. ПРОБЛЕМИ ПОРІВНЯЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ

УДК 378.4(4):371.315

Василь Білокопитов

Сумський національний аграрний університет

ORCID ID 0000-0002-4412-1993

DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/003-013

ПРОЕКТ «ТЕНДЕНЦІЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ» ЯК ДЖЕРЕЛО ІНФОРМАЦІЇ ТА ПОШИРЕННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ НА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

У статті висвітлено роль Європейської асоціації університетів у формуванні політики Європейського Союзу в галузі освіти та стосунки з міжурядовими організаціями; визначено впливовість Європейської асоціації університетів на освітньому просторі та механізми підтримки університетів; висвітлено один із основних проектів Європейської асоціації університетів щодо тенденцій європейської вищої освіти; детально схарактеризовано пріоритетні напрями кожного з проектів; зазначено актуальність проведення кожного проекту; визнано, що проект став основним джерелом інформації та інструментом поширення прогресивного практичного досвіду у сфері вищої освіти; доведено доцільність проведення проекту «Тенденції європейської вищої освіти».

Ключові слова: тенденція, вища освіта, Європейська асоціація університетів, вищий навчальний заклад, забезпечення якості вищої освіти, Європейський простір вищої освіти, Європейська кредитно-трансферна система, структура академічних ступенів.

Постановка проблеми. Європейська асоціація університетів (далі – ЄАУ) *European University Association (EUA)* представляє та підтримує вищі навчальні заклади в 46 країнах, забезпечуючи їх унікальним форумом для співпраці та надаючи можливість слідкувати за останніми тенденціями в політиці вищої освіти та науки. EUA відіграє невід’ємну роль у формуванні майбутньої європейської вищої освіти та науки, дякуючи своїй винятковій обізнаності із сектором та різноманітності своїх членів-учасників. Мандат Асоціації щодо Болонського процесу, внесок у формування політики Європейського Союзу (далі – ЄС) у галузі науки та стосунки з міжурядовими організаціями, а також європейські установи та міжнародні асоціації підтверджують її здатність розглядати проблеми в галузі вищої освіти, науки та інновацій, які є ключовими для університетів. ЄАУ – це результат злиття між Асоціацією європейських університетів (*Association of European Universities*) та Конфедерацією ректорських конференцій Європейського Союзу (*Confederation of European Union Rectors' Conferences*), яке відбулося в Саламанці (Іспанія) 31 березня 2001 року.

Як центр, що спеціалізується на вищій освіті та науці, ЄАУ підтримує університети через:

- політику просування, надаючи можливість університетам та іншим вищим навчальним закладам (далі – ВНЗ) відповідати зростаючим

сподіванням щодо їхнього внеску в майбутній розвиток європейського суспільства знань;

- захист цієї політики перед вищими інстанціями на різних рівнях і забезпечення того, що голос університетів почують;

- інформування членів ЄАУ щодо політичних дебатів, які значно вплинуть на їхній розвиток;

- удосконалення знань та кваліфікації через проекти, які залучають окремі установи і які приносять їм вигоду, через розвиток політики підтримки;

- укріплення управління та керівництва установ через низку дій, націлених на двостороннє навчання, обмін досвідом та передачу новітнього досвіду;

- розвиток партнерства у вищій освіті і науці між Європою і світом з метою посилення позиції європейських університетів у світовому масштабі.

«Тенденції» ЄАУ супроводжують Болонський процес із моменту його заснування й допомагають у розумінні європейської вищої освіти, яка стрімко змінюється. Звіти «Тенденцій» визнані як основне джерело інформації та інструмент поширення інформації серед основних учасників у галузі вищої освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Було проаналізовано матеріали проектів «Тенденції Європейської вищої освіти» з 1999 по 2015 рік, які є одними з пріоритетних напрямів роботи Європейської асоціації університетів. Матеріали звітів визнано основним джерелом інформації та інструментом поширення прогресивного досвіду серед основних партнерів у сфері вищої освіти.

Мета статті – висвітлити проекти «Тенденції Європейської вищої освіти» та схарактеризувати пріоритетні напрями кожного з них.

Методи дослідження. Для вирішення поставлених задач було використано теоретичні методи, а саме проведено аналіз, систематизацію й узагальнення матеріалів щодо проектів із питань дослідження.

Виклад основного матеріалу. Проводячи дослідження та розробку проектів, експерти ЄАУ аналізують актуальні проблеми, що стоять перед університетами, а також передовий досвід на користь усіх суб'єктів освітніх перетворень. Фокус-групи, тематичні мережі, анкети для установ, а також відвідування є основними інструментами, що використовуються Асоціацією для постійного забезпечення зворотного зв'язку з учасниками процесу змін. ЄАУ виконує дослідження з широкого кола питань, які мають важливе значення для її членів, таких як якість освіти, фінансування вищих навчальних закладів, погоджений розвиток академічних та наукових ступенів, докторських програм, підготовка молодих дослідників, поширення знань і досвіду управління університетами.

Асоціація є також основою для інформаційної роботи з політичними суб'єктами для розвитку освітніх послуг держав-членів ЄС. Крім того, широке

коло знань, що акумулюються експертами, надають ЄАУ можливість відігравати ключову роль у поширенні інформації щодо поточних реформ в університетах Європи та за її межами. Зокрема, ЄАУ прагне надавати підтримку своїм членам у розумінні й реагуванні на важливі події все більш складного та конкурентного глобального середовища.

З 1999 року Європейська асоціація університетів друкує звіти проєкту «Тенденцій Європейської освіти» (*Trends in European Higher Education*). Цей проєкт супроводжує Болонський процес (далі – БП) з моменту його заснування й допомагає в розумінні напрямів та особливостей розвитку європейської вищої освіти, що стрімко змінюється.

Проєкт «Тенденції І» 1999 року (*Trends in Learning Structures in Higher Education*) складався з трьох основних напрямів: а) збір даних; б) порівняльний аналіз; в) перевірка достовірності результатів і перегляду звіту й уперше висвітлив складність та різноманітність існуючих структур академічних ступенів та навчальних програм у системах ВО європейських країн. Згідно із Сорбонською декларацією було схвалено розподіл на університетський і післяуніверситетський цикли, але не було обговорено тривалість цих циклів. Проте було визначено шляхи стимулювання бажаної конвергенції та прозорості в європейській рамці кваліфікацій:

1) прийняття Європейської кредитно-трансферної системи (далі – ЄКТС), що збільшило гнучкість національних / інституційних систем та полегшило мобільність як у межах Європейського Союзу і Європейського простору вищої освіти (далі – ЄПВО), так і поза його межами;

2) прийняття спільної, але гнучкої основи відповідностей кваліфікацій. Негнучка уніфікована модель була визнана небажаною та нездійсненою;

3) розширення європейського простору забезпечення якості, оцінки й акредитації (сумісні системи забезпечення якості, незалежна оцінка, скоординовані підходи до стандартів якості для транснаціональної освіти);

4) надання допомоги європейським університетам у реалізації нових можливостей [1, 3].

За останні роки все більше країн вводять агенції із забезпечення якості (державні чи незалежні, або охоплюючі весь спектр вищої освіти, або тільки його частину). Це показує зміщення акцентів від «входів» (програм, навчання) в бік «виходів» (знання і компетенції, навчання). Незважаючи на те, що це мало важливе значення для підтримки і, навіть, стимулювання різноманіття можливостей для навчання з точки зору цілей, профілю, змісту й методів, існувала також необхідність конвергенції в стандартах і процедурах забезпечення якості, а також для обміну інформацією та даними щодо аспектів якості по всій Європі. Призначення експертів з інших європейських країн у комісії національних агенцій із забезпечення якості, як і рецензування груп, які відвідують університети,

було б легко реалізувати й надати інформацію про якість іншого типу. Незалежні агенції із забезпечення якості мали бути більше рекомендовані в європейських мережах.

Звіт щодо існуючих структур показав надзвичайну складність і різноманітність навчальних програм і ступенів у європейських країнах. Сорбонська Декларація рекомендувала, щоб дослідження були організовані на рівні студентів та випускників університетів, але не забезпечила індикацію їх тривалості. Дискусії були сфокусовані на вже існуючій європейській «моделі» з 3-ма основними рівнями кваліфікації, що вимагають 3, 5 або 8 років навчання. Не було виявлено жодного суттєвого зближення вбік моделі 3–5–8. Незалежно від наявності традиційних або нових ступенів, бакалавра здобували від 3 до 4 років, і багато європейських країн, що не мали ступеня бакалавра, мали здобувати перші ступені за 4 роки; Однак існувала висока ймовірність подібності щодо тривалості 5 років для досліджень на рівні магістра; але не існувало стандартного 8-річного терміну для ступенів доктора. У той час, як у Великій Британії, США і більшості країн світу – за винятком континентальної Європи - застосовували дворівневі системи (магістрант-аспірант), тривалість досліджень і структури ступенів значно розрізнялися між цими країнами, а тривалість виражалась в академічних кредитах, а не в роках. Було виокремлено кілька важливих тенденцій, що впливали на структуру ступенів/кваліфікацій у Європі. Було відчутно сильний і зростаючий урядовий вплив щодо тривалості досліджень. Недавні реформи в Німеччині та Австрії запровадили нові навчальні програми бакалавр/магістр на добровільній основі поряд із традиційними дипломами, в той час як в Італії та Франції існуючі програми переоформлено в першому циклі та аспірантурі.

Низка семінарів, присвячених основним цілям Болонської декларації на європейському рівні, були ініційовані групою підтримки з метою звернутися до міністрів з проханням імплементації Декларації. Було отримано фінансову підтримку від Європейської комісії, й увагу було зосереджено на таких аспектах, як: механізми накопичення кредитів; забезпечення якості та акредитація на ЄПВО; структури для бакалаврату і ступенів; транснаціональна освіта в ширшому контексті «конкурентоспроможності» або привабливості ЄПВО. У матеріалах «Тенденції II» 2001 року (*Towards a European Higher Education Area: Survey of Change and Reforms from Bologna to Prague*) було сформульовано декілька положень, що набули актуальності в період Болонської декларації до комюніке міністрів вищої освіти у Празі: посилення інтересу та підтримки, узгодження основних цілей процесу, прогрес щодо запровадження спільної структури академічних ступенів, новий ступінь бакалавра, ступінь магістра, ЄКТС, забезпечення якості й акредитація вищого навчального закладу.

Беручи до уваги всі процеси, що відбулися, у майбутньому слід приділяти увагу таким пріоритетам:

- сприяння зближенню в секторі коледжі/політехнічні університети;
- реформа/адаптація навчальних програм у вищих навчальних закладах, які взяли або впроваджують дворівневу артикуляцію;
- зовнішні аспекти, зокрема, щодо привабливості й довіри європейської вищої освіти на глобальному рівні;
- підтримка процесу реформ системи і навчальних планів реконструкції Південно-Східної Європи [2, 3–4].

Проект «Тенденції III» 2003 року (*Progress towards the European Higher Education Area*) став продовженням двох попередніх, які були підготовлені для Болонської (1999 р.) та Празької (2001 р.) конференції. Але, на відміну від двох перших, що в основному базувалися на інформації, наданої міністерствами вищої освіти і конференціями ректорів, автори проекту намагалися відобразити навчання й роботу тих студентів, роботодавців і, найголовніше, власне вищі навчальні заклади, що дало досить повне уявлення про сучасний етап Болонського процесу. Якщо ЄПВО мав стати реальністю, то йому слід було еволюціонувати від урядових намірів і законодавства до необхідних інституційних структур і процесів, здатних забезпечити інтенсивний обмін і взаємне співробітництво. Це означало, що вищі навчальні заклади значною мірою мали безпосередню взяти участь у розробці життєздатних упроваджень понять, які до цього часу були розпливчастими.

Конкретний зміст «Тенденцій III» мав такий вигляд:

- термін «працевлаштування» в контексті навчальних програм на рівні бакалаврату;
- співвідношення між новими двома рівнями;
- кредити робочого навантаження як одиниці накопичення в цій програмі;
- розробка навчального плану, який бере до уваги кваліфікаційні індентифікатори, ознаки рівнів, навичок і результатів навчання;
- ідея гнучкого доступу та індивідуалізовані шляхи навчання для мінливого складу студентства;
- роль вищої освіти в перспективі навчання впродовж життя;
- умови, необхідні для оптимізації доступу до мобільності;
- значущі внутрішні й зовнішні процедури забезпечення якості.

У цей саме час на розсуд європейської академічної спільноти було винесено такі важливі на той час організаційні питання, які стосувалися:

- 1) компетентності та підтримки БП і його учасників;
- 2) ролі ВНЗ і студентів у створенні ЄПВО;
- 3) підвищення здатності та працевлаштування випускників європейських ВНЗ;
- 4) сприяння й стимулювання мобільності у вищій освіті;
- 5) привабливість ЄПВО для решти світу;

- 6) ролі ВНЗ як осередків конкурентоспроможності;
- 7) ЄПВО в цілому та визнання структур ступенів;
- 8) спільних навчальних програм та ЄКТС зокрема;
- 9) інституційного розвитку (автономія, забезпечення якості й акредитація);
- 10) навчання впродовж життя з урахуванням існуючих і нових викликів перед ВНЗ; розвитку різноманітності профілів [3, 3–5].

«Тенденції IV» 2005 року (*European Universities: Implementing Bologna*) зробили загальноєвропейський аналіз того, як університети реагують на проблеми реалізації Болонських реформ. Демонструючи широку підтримку реформ, у доповіді було відображено досягнуте та питання, які ще слід було вирішити. Крім того, «Тенденції IV» також розглянули зв'язок між вищою освітою й науковим дослідженням, зокрема, щодо докторантських програм. На проміжному етапі остаточного терміну (2010 рік), установленого для реалізації ЄПВО, звіт засвідчив зміщення акценту в Болонському процесі від введення рамкового законодавства до забезпечення успішного й стійкого здійснення реформи у вищих навчальних закладах. Важливим набутком проекту «Тенденції IV» стало висвітлення ступеня залучення й відповідальності європейських університетів у Болонських реформах. На порядок денний було поставлено важливі питання, що потребували негайного обговорення: запровадження двоступеневої структури академічних ступенів на національному рівні; ставлення ВНЗ до двоступеневої структури: ступенів бакалавра, магістра; спільних ступенів; реформи навчальної програми (модулі); питання доступу до вищої освіти (далі – ВО); визнання мобільності студентів і викладацького складу; ЄКТС; додаток до диплома; зв'язок реформ БП з науковими дослідженнями й навчанням; вплив реформ на наукові дослідження в межах ВНЗ [6, 12–22].

Проект «Тенденції IV» був проведений на основі широких досліджень на місцях. У той час як результати досліджень, що містяться в доповіді, мають якісний характер, і, отже, не забезпечують статистичну достовірність, «Тенденції IV» забезпечують остаточну реалізацію Болонських реформ в університетах Європи.

Проект «Тенденції V» 2007 року (*Universities Shaping the European Higher Education Area*) став, мабуть, найамбіційнішим проектом, проведеним ЄАУ. Матеріали звіту забезпечили найповніше уявлення сучасного стану європейської вищої освіти очима вищих навчальних закладів¹, що було підтверджено всебічним аналізом стану європейської вищої освіти та ролі ВНЗ у реформах, а саме: структурні реформи (імплементация трьох циклів); мобільність і визнання; участь студентів у БП; забезпечення якості (внутрішня оцінка, зростання культури якості); навчання впродовж життя. Звіт показав

---

¹ Більше 900 європейських вищих навчальних закладів сприяли створенню звіту. ЄАУ висловила глибоку подяку всім, хто зробив свій внесок до спільної справи.

прогрес, досягнутий європейськими університетами в реалізації Болонських реформ, та визначив основні завдання на майбутнє². Крім цього, «Тенденції V» розглядали реакцію вищої освіти на навчання впродовж життя, звернули увагу на підтримку студентів, на конкретні проблеми, з якими стикаються у країнах, які недавно вступили в БП. У звіті зазначалося, що сталася екстраординарна зміна європейської вищої освіти, що ВНЗ серйозно займаються реалізацією цих реформ. Проте в доповіді також було наголошено, що вплив БП у сфері культури часто був незначним, що ще залишилося багато роботи в масштабах всього суспільства і що ЄПВО залишається в стадії розробки далеко за межами 2010 року. Важливо, що «Тенденції V» викликали довіру у сфері того, що пріоритетний напрям роботи ЄАУ спрямований на необхідність розвивати сильні інституції в Європі для процвітаючого майбутнього [7, 4–5].

Наступним у цій серії став проект «Тенденції 2010» (*A Decade of Change in European Higher Education*).

Звіт базувався на унікальному та довготривалому аналізі відповідей, що містив дві анкети для ВНЗ (821 відповідь) і національних конференцій ректорів (27 відповідей), які порівнювалися з результатами «Тенденцій» 2005 та 2007 років. Кількісні дані були доповнені якісними даними, зібраними за допомогою 28 виїздів на місця в 16 країн, двох дискусій у фокус-групах і п'яти інтерв'ю регульованих професійних організацій. [4, 6]

Однією з цілей звіту став аналіз точки зору ВНЗ на вплив БП в контексті великих змін, що торкнулися вищої освіти і який підтвердив, що діючі принципи БП щодо прийняття рішень (добровільність, взаємодія з вищою освітою, студенти та інші учасники процесу) призвели до чітко визнаних переваг. Деякі з найбільш конкретних і швидких змін включили реформування докторської освіти і ЄМЗЯ. Аналогічно, успіх реалізації на національному рівні часто ґрунтувався на залученні ВНЗ та студентів до розробки національної політики. Деякі зміни проходили повільніше, оскільки вони включали низку умов, які часто потребували додаткового фінансування, яке не завжди було присутнім. Ще десять років тому ніхто в світі не передбачав таких змін в освітній галузі завдяки розвитку європейської політики. Історично склалося, що європейські університети розглядають себе в якості установ, заснованих на знаннях, які виробляють нові знання й поширюють їх через навчання та інновації. Зв'язки між науково-дослідницькою, викладацькою діяльністю та інноваціями стали вирішальним фактором успіху і тим більше важливі для суспільства, заснованого на знаннях. Таким чином, умови для успішної зміни в наступному десятилітті вимагали зміцнення зв'язків в ланцюжку знань і університетів у центрі європейської та національної політики. Цей звіт мав

---

² «Тенденції V» також стали звітом ЄАУ міністрам вищої освіти (саміт в Лондоні 17/18 травня 2007 року) для обговорення кульмінації Болонського процесу до 2010 року.

на увазі вищі навчальні заклади, студентів, європейські і національні директивні органи, агентства із забезпечення якості та інші зацікавлені сторони. Цей звіт збігся в часі зі створенням ЄПВО і підтвердив, що імплементація основних принципів БП має позитивні результати. Деякі з найбільш конкретних і швидких змін (магістерська освіта і європейська структура забезпечення якості) відбулися з ініціативи партнерів процесу.

Ролі ВНЗ у Болонському процесі був присвячений окремий розділ, який висвітлював стан ЄПВО на сучасному етапі, структуру ступенів, побудову гнучкої навчальної програми й механізми її запровадження на інституційному рівні, європейські структури на системному рівні, навчання впродовж життя: збільшення учасників і доступності освіти, інтернаціоналізацію, умови для належного впровадження на інституційному рівні [4, 14–97].

Вищезазначений факт було підтверджено даними, представленими більше ніж 800 університетами, які продемонстрували об'єднувальну роль ЄАУ на європейському рівні, що ініціювала розвиток спільної політики і на цій основі отримала можливість представляти й ефективно лобіювати інтереси європейських університетів [8, 5–6].

Звіт проекту «Тенденції 2015» (*Learning and Teaching in European Universities*) став сьомим у серії доповідей тенденцій, опублікованих ЄАУ. За основну мету проекту було обрано висвітлення сприйняття університетів тим змінам, які відбулися в європейській вищій освіті протягом останніх п'яти років, особливо щодо навчання та викладання³.

У «Тенденціях 2015» перша частина була присвячена важливим питанням, а саме: економічна криза та демографічні тенденції; глобалізація й позиціонування ВНЗ.

У другій частині розглядалися: динамічність європейських і національних політичних програм; Європейський простір вищої освіти; політика Європейського Союзу щодо пошуку інструментів підтримки ЄПВО; реформи вищої освіти на національному рівні.

Третя частина «Тенденцій» висвітлила: інституційні стратегії та зміни кількості студентів; зовнішні важелі, які впливають на студентство та збільшення різноманітності студентів.

У четвертій частині обговорювалися: проблеми викладання й навчання; вплив інтернаціоналізації на навчання; вплив дистанційного навчання; зміни в концепції викладання; кадрова політика; поліпшення умов навчання; підтримка прогресування студентства.

---

³ Звіт базувався на даних анкети, в якій взяли участь 451 ВНЗ з 46 країн (або 48 систем вищої освіти). Респонденти представили більше 10 мільйонів студентів, або близько чверті студентів, що навчаються у ВНЗ Європейського простору вищої освіти.

П'ята частина висвітлила: важливість підтримки навчання та викладання; організаційні структури та людські ресурси; зростання маркетингу в системі вищої освіти тощо [5, 4].

Важливо зазначити, що «Тенденції 2015» прагнули відповісти на такі питання:

1. Якою мірою навчання і викладання стали інституційними пріоритетами?

2. Наскільки великим був зсув у бік до навчання, орієнтованого на студента по всій Європі, чи відбувалося це за підтримки національних та інституційних політик та інших заходів (наприклад, фінансування, розвиток персоналу, внутрішні і зовнішні процедури забезпечення якості)?

3. Які відбулись основні зміни, що вплинули на інституційні зміни, особливо щодо навчання й викладання?

4. Яким чином результати цього дослідження визначають майбутні пріоритети Болонського процесу [5, 10].

За останні 15 років по всій Європі в межах Болонського процесу були проведені великі реформи. Хоча здійснення цих реформ ще не було повністю завершено, найважливішим ставало питання, чи насправді підвищення якості навчання й викладання і його значущості для учнів та суспільства досягло своєї мети. Набагато більше, ніж у минулому, і в залежності від країни і установи, успіх Болонських реформ у підвищенні якості навчання й викладання обговорювався на тлі демографічних змін, і було досягнуто консенсус щодо необхідності підвищення доступності та інтеграції. У той самий час, підвищення якості все більше й більше було пов'язано з цифровізацією, інтернаціоналізацією, потенціалом досліджень та інновацій і, по-різному, впливом економічної кризи. Це передбачало пильнішу увагу не тільки на те, як було реалізовано навчання, спрямоване на студента й переглянуто навчальні плани, але й на роль і становище викладацького складу та організаційних структур у цілому, і, зокрема, у їх здатності стимулювати й підтримувати інновації у процесі викладання і навчання⁴.

У більшості університетів на ЄПВО все ще долали наслідки економічної кризи, яка в деяких місцях погіршилася через негативні демографічні тенденції та міграцію. У доповіді наводилася низка зроблених в університетах кроків у цьому напрямі, а також висвітлювались інші європейські та міжнародні тенденції. Університети обрали стратегічний план, сфокусований на збільшення й розширення участі, підвищення працевлаштування випускників. Важливим моментом «Тенденцій 2015» стала посилена увага до якості навчання та викладання й підтримка з боку викладачів та керівництва ВНЗ. Реалізація результатів навчання продовжувала прогресувати з 2010

⁴ Документи містили інформацію про становище розробки в галузі навчання та викладання у 451 ВНЗ з 46 країн (48 систем вищої освіти), які брали участь в опитуванні з урахуванням цілого ряду зовнішніх факторів, які змінились за останні роки.

року. Результати «Тенденцій 2015» підтвердили перевагу як забезпечення якості, так і інтернаціоналізації, яка була визначена ключовою позицією в «Тенденціях 2010». Так, 92 % ВНЗ заявили, що через мобільність студентів і персоналу та міжнародного співробітництва інтернаціоналізація сприяла підвищенню якості навчання та викладання. Разом із забезпеченням якості та інтернаціоналізацією, використання інформаційно-комунікаційних технологій стало третім основним пріоритетом для вищих навчальних закладів [5, 8].

Висновок. Виступаючи основним представником університетів, Асоціація поставила за мету сприяти й охороняти університетські цінності та університетську автономію; сприяти розвитку зв'язку між системами європейської вищої освіти та дослідженнями; представляти вищу освіту й дослідження, впливати на освітню політику на національному та європейському рівнях, особливо у відношеннях з Європейським Союзом; сприяти співробітництву у вищій освіті та дослідженнях між Європою та іншими частинами світу. Знаходячись у центрі поширення передового досвіду в галузі вищої освіти, ЄАУ підтримує університети та допомагає їм у розробці власної політики, щоб ВНЗ могли відповідати зростаючому рівню суспільних знань, у пропаганді реформаторських стратегій для прийняття рішень на різних рівнях, у розвитку партнерства в освітній галузі. Важливу роль у діяльності ЄАУ відіграє розробка тенденцій із забезпечення якості вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. European University Association (1999). *Trends 1999: Trends in Learning Structures in Higher Education*.
2. European University Association (2001). *Trends 2001: Towards a European higher education area: survey of change and reforms from Bologna to Prague*.
3. European University Association (2003). *Trends 2003: Progress Towards the European Higher Education Area*.
4. European University Association (2010). *Trends 2010: a Decade of Change in European Higher Education*. EUA Publication.
5. European University Association (2015). *Trends 2015: Learning and Teaching in European Universities*.
6. European University Association (2005). *Trends IV: European Universities Implementing Bologna*. EUA Publications.
7. European University Association (2007). *Trends V: Universities Shaping the European Higher Education Area*. EUA Publications.
8. European University Association (2009). *Annual Report*.

РЕЗЮМЕ

Белокопытов Василий. Проект «Тенденции Европейской ассоциации университетов» как источник и инструмент расширения практического опыта на европейском образовательном пространстве.

В статье указано на роль Европейской ассоциации университетов в формировании политики Европейского Союза в области образования; определено влияние Европейской ассоциации университетов на образовательном пространстве и механизмы поддержки университетов; освещен один из основных проектов Европейской ассоциации университетов относительно тенденций европейского высшего образования; детально охарактеризованы приоритетные направления

каждого из проектов; указано на актуальность проведения каждого проекта; доказано, что проект стал основным источником информации и инструментом распространения прогрессивного практического опыта в сфере высшего образования; доказана целесообразность проведения проекта «Тенденции европейского высшего образования».

Ключевые слова: тенденция, высшее образование, Европейская ассоциация университетов, высшее учебное заведение, обеспечение качества высшего образования, Европейское пространство высшего образования, Европейская кредитно-трансферная система, структура академических степеней

SUMMARY

Bilokopytov Vasyl. The Project “Trends of European Higher Education” as the source of information and the tool of the practical experience enlargement in European educational area.

The aim of the Trends I has been to provide an overview of structures throughout the European Union and the European Economic Area and an outline of areas of divergence and convergence within these learning structures.

Trends II confirms all the main conclusions reached in the Trends I report; reinforces the observation concerning the move towards a two-tier system, but not necessarily corresponding to the definitions used for the degree structure outlined in the Bologna Declaration; confirms the observation concerning the move towards accreditation; shows that long study programmes at all levels, and rather inflexible mono-disciplinary curricula still exist in several countries and would need to be adjusted to meet the principles of the Bologna Declaration.

The title “Progress towards the European Higher Education Area” was chosen for Trends 2003 as the report concentrated not only on changes in learning structures in Europe, but for the first time analyses and compares developments from the point of view of all the major actors in the process.

Trends IV provided European-wide analysis of how universities were responding to the challenges of implementing the Bologna reforms. It was a significant publication for all those concerned with European higher education, whether universities and students, or governments, business and industry, and other stakeholders.

Trends V showed the progress made by Europe’s universities in implementing the Bologna reforms, and outlined the main challenges

Trends 2010 confirmed that the Bologna method – cooperating with higher education, students, and other participants led to clear advances. Some of the most concrete changes included the reform of Doctoral education and the European quality assurance framework. The success of national implementation had been often predicated on the involvement of higher education institutional participants and students in national policy development.

Trends 2015 is the seventh in the series of Trends reports published by the European University Association. The main goal of Trends 2015 is to document the universities’ perceptions of the changes that have taken place in European higher education in the past five years particularly in relation to learning and teaching.

Key words: tendency, higher education, European University Association, higher educational establishments, quality assurance of higher education, European Higher Education Area, European credit transfer system, structure of academic degrees.

УДК 37.014.25:378.4(4)(09)»71»

Ольга Дацко

Сумський національний аграрний університет

ORCID ID 0000-0001-9246-2365

DOI 10.24139/2312-5993/2017.05/014-025

УЧАСТЬ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ АСОЦІАЦІЇ УНІВЕРСИТЕТІВ У ФОРМУВАННІ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ РЕГІОНУ

У статті висвітлено особливості формування освітньої політики Європейською асоціацією університетів (ЕАУ). Окреслено місію ЕАУ в даному контексті. З'ясовано пріоритети Європейської асоціації університетів в галузі формування освітньої політики (побудова Європейського простору вищої освіти в межах Болонського процесу; наукові дослідження та інновації; інтернаціоналізація вищої освіти й наукових досліджень; підвищення якості освіти європейських університетів; менеджмент, автономія і стабільне фінансування) та напрями освітньо-політичної діяльності даної організації.

Ключові слова: *Європейська асоціація університетів, освітня політика, стратегія, проект, програма, європейські політичні процеси, наукові дослідження.*

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних трансформацій в усіх сферах життя суспільства освітня політика національних урядів зазнає впливу глобальних чинників. Одним із потужних агентів впливу на формування освітньої політики в європейському регіоні виступає Європейська асоціація університетів. Для кращого розуміння процесів, що відбуваються у сфері вищої освіти не тільки зарубіжних країн, а й України, вважаємо за доцільне висвітлити участь ЕАУ у формуванні освітньої політики.

Аналіз актуальних досліджень. Питання формування освітньої політики на європейському просторі знаходять відображення в працях таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: М. Авшенюк, В. Білокопитов, М. Бойченко, Н. Лавриченко, А. Сбруєва, Дж. К. Верховен, Л. Харві, К. Тюн, С. Теппер, П. Ніборг, А. Барблан та ін.

Мета статті – визначити роль ЕАУ у формуванні європейської освітньої політики.

Виклад основного матеріалу. Європейська асоціація університетів (ЕАУ) представляє та підтримує вищі навчальні заклади в 46 країнах, забезпечуючи їх унікальним форумом для співпраці та надаючи можливість слідкувати за останніми тенденціями освітньої політики в галузі вищої освіти та науки.

У результаті аналізу специфіки участі ЕАУ у формуванні освітньої політики можемо констатувати, що місія ЕАУ як представника думки університетів Європи полягає в тому, щоб вплинути на результати дискусій з питань європейської освітньої політики, яка, у свою чергу, здійснює вагомий вплив на діяльність як національних університетських організацій, так і окремих вишів-членів Асоціації. Разом із тим, ЕАУ надає підтримку її членам у розумінні змін.